

INTERVJU SA VESNOM PUSIĆ

Zagreb, decembar 2019.

Gospođo Pusić, hvala Vam najljepše na prilici za razgovor. Da počnemo od same političke scene u Hrvatskoj: da li su tu deklarirani stavovi istovetni sa praktičnim postupcima? Da li praktične politike slede deklaratorne stavove, načela i namere u odnosima prema susedima i u regionu, ili vidimo nešto drugo?

U hrvatskom slučaju to je iznimno zanimljivo zato što smo mi prošli fazu pristupanja Evropskoj uniji u kojoj je to smanjeno, a to je bila jedna vrlo posebna faza. Po mojoj računici to razdoblje je trajalo 12 godina: počelo je 2001. kada je Hrvatski sabor ratificirao Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, te računam da je to bio prvi korak. Ono što se pokazalo nakon ulaska Hrvatske u Evropsku uniju, dakle nakon 01.07.2013, jeste nešto što je ne samo moguće nego i očito – degradacija, odnosno takozvani *backsliding* ili nazadovanje. Hrvatska je bila država koja je vjerovatno najbolje funkcionirala u periodu 2012, 2013, 2014, a onda su polako iz pukotina počeli da izlaze svi ovi koji su se prikriili u procesu pridruživanja.

Da li govorimo o izlasku iz pukotina radikalne desnice, ultraradikalne desnice, istorijskih ili povijesnih revizionista, nekoga ko nije spreman na popravak bilateralnih odnosa sa susedima?

U pitanju je segment društva koji je kolaborirao za vrijeme Drugog svjetskog rata, bilo u Hrvatskoj bilo u Srbiji ili bilo gdje drugdje. To su ljudi koji su to de facto zakopali kod sebe doma, u krug sopstvene porodice, a kad su došle promjene oni su to razumjeli kao neko pravo na građanstvo. Oni su neugodni ali po mom mišljenju nisu tako opasni, opasni su njihovi lideri koji po mom mišljenju nemaju nikakva politička uvjerenja. Ti lideri su „belosvjetski lopovi“, što biste

vi rekli, to su naprosto ratni i tranzicijski profiteri, i to ozbiljni tranzicijski profiteri, koji gaje potpunu bezosjećajnost prema drugima i jednu gnjecavu sentimentalnost prema sebi. Vjerojatno je jedan od prvaka u tome bio Milošević sa famoznim govorom na Gazimestanu, gdje se u procesu njegovog govora gotovo moglo vidjeti kako on počinje razumijevati o čemu se radi i kako počinje projicirati tim ljudima: „Vi ste jadni, ali mi ćemo vas zaštititi”. I to su prepisali svi ti ljudi u cijeloj regiji; jedanput kada to vidiš, nije teško to razumjeti.

I to traje već decenijama?

Ovdje nijedna država zadnjih 150 godina nije trajala duže, nije trajala ni koliko traje jedan prosječni ljudski vijek. To znači da ne postoji lojalnost prema institucijama, jer institucije su jedno danas, drugo sutra; vrijednosti su jedno danas, drugo sutra. Isto vrijedi i za tranziciju, pogotovo ovaj binarni model – sve što je bilo dobro sad je loše, sve što je bilo loše sad je dobro. Dakle lojalnost postoji prema primarnoj grupi, prema porodici, dečkima iz razreda, suseljanim, prema nekakvoj grupi koju vi možete sagledati, ali ne i prema institucijama. Država je de facto neprijatelj, državu treba prevariti, državu treba nekako zaobići, a svi oni koji se busaju u prsa sa tom ljubavlju prema domovini, državi, narodu i tako dalje – odmah možete biti sigurni da su upravo oni najveći rušitelji svih tih država i njihove šanse da traju na dugi rok.

Hrvatska je, dakle, u očima Evropske unije prepoznata po tom problemu, ali ne znam kakva je vaša procena: kako Brisel na to reaguje, kako Evropska unija reaguje, da li mlako, ili tek sa nekim prikrivenim komentatom?

Za sada uglavnom nikako, a to sad ugrurati natrag u bocu je, naravno, vrlo teško, uključujući i HDZ. Međutim, sad kad se vodstvo HDZ-a promijenilo, kad je na čelu HDZ-a Plenković koji uvijek govori potpuno različito od te dominantne klime, sad se ti isti instrumenti (uključujući te takozvane branitelje) koriste unutar HDZ-a protiv njega. Što se Evropske unije tiče, oni gledaju Hrvatsku kroz njega, naročito ovi iz Evropske pučke stranke, koja je najveća grupacija, a i Merkelova, koja očito ima velike simpatije prema Plenkoviću. I gledajući Hrvatsku kroz tu prizmu čovjek bi rekao: „Hvala bogu, ovo je jedna od rijetkih istočnoevropskih zemalja”, jer

naravno, tu imate i Orbana i Kačinskog i Babiša, ekipa je prilično užasna na istočnoevropskoj strani. U usporedbi sa njima, Plenković je gospodin i demokrat. Naravno, iza tog Plenkovića je HDZ, koji je puno gori nego što je bio Sanaderov HDZ: iako je u HDZ-u bila ista ekipa, Sanader je taj HDZ imao pod kontrolom, za razliku od Plenkovića. I da odgovorim na vaše pitanje: Evropska unija u ovom trenutku ne reagira nikako, odnosno ne zna točno kako bi reagirala, jer dobija dvostruke signale: Plenković – pristojno, urbano, civilizirano, umjereno; signali s terena, rasprave u medijima, istupi u Saboru – luđaci. A istovremeno se sve to događa kad Evropa ima i Babiša i Orbana i Kačinskog, pa ako hoćete i Muskata na Malti, dakle kad cijela Evropska unija nije sigurna za šta se zalaže, i to je naša nesreća na neki način. U tim uvjetima, za jednu normalnu Hrvatsku, ili normalnu Srbiju ili bilo koga tu na Balkanu, oni nisu od velike pomoći.

Politika interpleja ili metod interpleja već decenijama modelira odnose između Hrvatske i Srbije. Po Vašem mišljenju, koja je najviša moguća tačka: da li približavanje Hrvatske i Srbije postoji kao opcija, ili ćemo se zadržati samo na nivou tolerancije?

Pitanje je koliko vremena imamo. Jer ako imamo dovoljno vremena – što znači, recimo, više decenija mira i nikakvih intervencija izvana, u smislu neke okupacije ili nešto tako – mi ćemo doći pameti. Dakle, mi u Hrvatskoj i Srbiji treba da shvatimo da nismo naročito relevantni, ni globalno ni evropski. Ali regionalno jesmo. Ne samo međusobno, nego i regionalno. A kao što je poznato iz povijesti, ova regija ima velike potencijale za destabilizaciju Evrope i mi imamo tu sreću u nesreći – ja sam to uvijek smatrala srećom i šansom – da pomažući sebi i praveći red u svojoj kući, mi obavljamo jedan evropski posao, a evo i zašto: ako mi ne držimo stabilnu ovu regiju, neko drugi će morati tu intervenirati i to će biti nečiji tuđi posao. Ako smo pametni, mislim da će tu na dugi rok doći do toga da partnerstvo između naših država – i to ne samo između Hrvatske, Srbije i Bosne, mada su Hrvatska i Srbija naravno tu važne – da će to partnerstvo u stabiliziranju regije *de facto* i jednoj i drugoj zemlji pružiti mnogo viši status nego što bismo mogli imati po bilo kojem drugom kriteriju.

Ipak je tu dominantan unutrašnji stav prema susedima i prema regionu. Ne govorim samo o Hrvatskoj, govorim o svima nama u regionu.

U ovih trideset godina u ovim zemljama se pojavio jedan sloj bogataša kakve mi nikad u povijesti nismo imali. I to nije rezultat funkcioniranja institucija, niti članstva u Evropskoj uniji ili demokracije – to je rezultat tranzicijske pljačke i nefunkcioniranja pravne države. Ako biste sad tim ljudima rekli da je naš uspjeh uvođenje pravne države, oni bi shvatili da je to direktno protiv njihovog interesa. I borili bi se protiv toga, što je iz njihove pozicije vrlo racionalno, jer njihov interes nisu stabilne države – njihov interes je vlastiti džep. Koliko god se kunu u velikohrvatstvo, velikosrpstvo, veliko bilo šta – oni apsolutno nemaju nikakav osjećaj odgovornosti ni prema institucijama, ni prema državi, samo prema sebi, a to je ono što smo na početku govorili, primarna grupa.

Da li jedan politički koncept može imati snagu da nas navede da se svi skupa posvetimo rešavanju bilateralnih problema koji nas koče i muče već odavno, od graničnih problema, nestalih lica, manjinskih pitanja, tranzicione pravde, ratnih zločina i suđenja i svega drugog, da ne nabrajamo dalje?

Ja sam sigurna da je to moguće, ali nisam sigurna da će se to dogoditi i da za to postoji snaga, zato što to zahtijeva jednu vrlo finu diferencijaciju između onog gdje je neka *cost-benefit* analiza na strani rješavanja, i gdje je *cost-benefit* analiza na strani puštanja niz vodu, da tako kažem, što znači da neke stvari u jednom trenutku moraš prestati, ne može više. Da li je bilo nepravedno – bilo je nepravedno, ali više ne može, nikada to neće biti riješeno do kraja, ali bi bilo dobro da se makar složimo oko principa.

Hajde da pokušamo da prokomentarišemo odnose Hrvatska – Bosna i Hercegovina i Hrvatska–Srbija povodom Bosne i Hercegovine. Pričali smo mnogo o desnici: da li će odnosi Hrvatska – Bosna i Hercegovina biti na horizontu desnog HDZ-a sa desnim Hercegovcima, kako ste se vi to nekada našalili, da li će biti u domenu ovog

interpleja ili će biti vezani za posmatranje odnosa relacije Srbije prema Bosni i Hercegovini?

U ovom trenutku među ljudima koji vode Hrvatsku odnos prema Bosni i Hercegovini nema nikakve veze sa Srbijom; ima isključivo veze sa unutarnjim odnosima unutar HDZ-a Hrvatske, jer tu Hrvati iz Bosne i Hercegovine (i to baš tog profila) imaju ogroman utjecaj. Stalno se ponavlja teza kako ne bi smjelo da se dešava da Hrvatima u BiH hrvatskog člana Predsjedništva biraju Bošnjaci, dok u isto vrijeme nama u Hrvatskoj u velikoj mjeri dužnosnike i vlast biraju građani Bosne i Hercegovine. Međutim, koliko vidim po izlaznosti, pa donekle i po rezultatima, što je puno lakše vidjeti na predsjedničkim nego na parlamentarnim izborima, čini se da je dobrom dijelu Hrvata u Bosni i Hercegovini konačno dosta. Da je ljudima apsolutno dosta da bivaju instrumentalizirani od različitih politika u Hrvatskoj zadnje tri decenije. Mi smo imali već jednom uzlet u tim odnosima – kad je u Hrvatskoj bila vlast koja je razumjela da i Hrvati i svi drugi u Bosni i Hercegovini mogu profitirati samo ako Bosna i Hercegovina profitira, i da nema načina da Hrvati profitiraju, ili Srbi profitiraju, ili Bošnjaci profitiraju, a da ovim ostalima bude lošije.

U poslednjim danima svog mandata, gospodin Mesić je rekao da bi u slučaju referenduma ili secesije Republike Srpske izveo vojsku na koridor. Kako bi se to reflektovalo, odnosno kakva je vizura odnosa Hrvatske i Srbije povodom takvih manevara u Bosni i Hercegovini?

Tu je u pitanju jedan model zaustavljanja rata kojem je dozvoljeno da se pretvori u temelj za izgradnju države, što je nemoguće i što se pokazalo nemogućim. Mislim da je jedina država kojoj to više smeta nego Bosni i Hercegovini zapravo Srbija, jer joj samo još to stvarno treba do potpune sreće, zaista... Znam i iz naše perspektive, to je de facto jedan uteg oko noge, koji ti suprotna strana uvijek može podmetnut kao političko kukavičije jaje. To je sigurno opterećenje i za Srbiju.

Nećemo pričati o izjavama predsednice Kolinde da je Hrvatska od Splita do Kupresa, pa se to komentariše u Bosni.

To su naravno budalaštine, ali sa lošim posledicama.

Šta bi bile vaše preporuke za praktične politike postupanja u ovom regionu?

Mislim da regija ne može zajednički postupati u tom pogledu, ali recimo, u idealnim okolnostima, nešto što je jedino još upotrebljivo u ovoj regiji jeste Evropska unija i tu bi trebalo formulirati neku zajedničku politiku. Zato je hrvatsko predsjedanje Evropskom unijom velika prilika. Da sam, recimo, ja sad na vlasti, ja se više-manje ne bih micala iz Pariza i sjedila bih na glavi Makronu dok ne pronađemo neki način kako Francuska može povjesti jedan proces oživljavanja konsolidacije evropskog teritorija; ja inače smatram da proširenje na Zapadni Balkan nije proširenje Evropske unije – proširenje bi bila Ukrajina ili Turska, a ovo je konsolidacija evropskog prostora.

Razgovor vodio Igor Davidović, istraživač CPES-a